



### **Kısa İspanya Tarihi: Antik İberya'dan Yirminci Yüzyıla**

Mary Platt Parmele, Çev. L. Pamuk Edez

İstanbul, Liberus Kitap, 2023, 120 sayfa, ISBN: 978-625-6982-11-6.

Hüseyin ERGİN\*

*Kısa İspanya Tarihi: Antik İberya'dan Yirminci Yüzyıla* adlı kitabın yazarı Mary Platt Parmele, Amerikalı bir tarihçi ve yazardır. 1892'den itibaren incelemeler ve dergilere felsefi makaleler, kısa öyküler yazmaya başlamıştır. En başarılı kitapları, özellikle 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında yazmış olduğu, çeşitli ülkelere dair *kısa tarih* kitaplarıdır.

Yazar, bu kitapta İspanya Yarımadası'nın tarihi başlangıcından yani İberya Yarımadası olarak anıldığı dönemden itibaren, kendi gözlemlerinin de bulunduğu 20. yüzyıla kadar olan süreci ele almaktadır. Bu yarımadanın kaderini, yüzyıllar boyunca geçirmiş olduğu değişimleri, savaşları, kralları, imparatorlukları, devletleri ve yıkılışlarını, iç savaşları sadece bir kitapta kendi gözlem ve düşünceleriyle okuyucuya aktarmaya çalışmaktadır. Konuyu edebî bir dille ancak olayları romanlaştırarak anlatmayı tercih etmektedir. Birçok bölümde de şiirlere ve hikâyelere yer verdiğini görmekteyiz. Yazar konuyu anlatmak için zaman zaman kıyas tekniği kullanarak olaylar arasındaki benzerlikleri vurgulamaktadır. Olaylarla ve dönemle ilgili birçok rivayete ve efsaneye de kitabında değinmektedir. Yazar, bölümlerdeki olayları özellikle *başkahraman* olarak ön plana çıkardığı tarihsel kişilikler üzerinden anlatmayı tercih etmektedir. Örneğin; üçüncü bölümü Hannibal üzerinden, dördüncü bölümü ise Caesar üzerinden anlatmaktadır. Bazı bölümlerde de yine o dönem gerçekleşen olaylara şahit olmuş, dönemin önemli isimlerinin sözlerine başvurarak, olayları aydınlatmaya çalışmaktadır. Yazarın, olayları anlatırken kullandığı tabirler çok ilgi çekici. Örnek vermek gerekirse, ulus devletlerin ortaya çıkacağı zemin

\* Lisans Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi İnsan ve Toplum Fakültesi Tarih Bölümü, İstanbul, huseyin.ergin@stu.fsm.edu.tr

oluşurken monarşi sisteminin mışıl mışıl uyuduğunu dile getirerek olayı anlatmayı tercih etmiştir. Birçok resimle de kitabı görselleştirmeye çalışmıştır.

İspanya'nın tam anlamıyla bütün tarihini kısaca ele aldığı için âdeta bir özet niteliğindeki kitapta 24 bölüm vardır. İlk bölümde İberya Yarımadası'nın nasıl meydana geldiği ve ilk yerlileri olan İberyalıların nasıl bir topluluk olduğu hakkında bilgi verilmektedir. Kitabın ilk bölümünde fiziksel özellikleri betimleme konusunda kullanılan harika bir teknik sayesinde, okurun zihninde âdeta bir İberyalıya selam verecek derecede canlandırma yapabilmesi mümkündür. Aynı bölümde, alfabenin mucidi olan Fenikeliler ve özelliklerinin yanı sıra bu coğrafyanın madenî özellikleri de anlatılmaktadır. Ayrıca şehirlerin nasıl kurulduğu hakkında bilgilere de bu bölümde rastlanmaktadır.

İkinci bölümde Fenikeliler, Kartacalılar ve I. Pön Savaşı'yla beraber genç Roma Cumhuriyeti ön plana çıkmaktadır. İlave olarak burada II. Pön Savaşı'yla beraber Hannibal ve Roma'nın arasındaki mücadeleler; III. Pön Savaşı ile birlikte Kartaca Devleti'nin yıkılışı ve İberya'nın Roma topraklarına girişi işlenmektedir. Bu bölümde, İberya'nın isminin de artık Hispania olarak değiştirildiğini görmekteyiz.

Yazarın kitabın dördüncü bölümünde ele aldığı temel konu, Roma İmparatorluğu ve Caesar'dır. Burada Caesar'ın imparator oluşu ve ölümü anlatılmaktadır. Bunun yanı sıra dünyanın varoluşundan bu yana en önemli iki olayın meydana geldiğini vurgulayıp bu olayların “*olağanüstü ihtişamlı bir yaşamdan sonra birkaç yüzyıl içinde yok olacak olan Roma İmparatorluğu'nun doğuşu ve asla ölmeyecek olan ruhani bir krallığın doğuşu*” olduğunu kendi çıkarımına göre yorumlamaktadır.

Beşinci bölümde özellikle, Roma'nın topraklarının kuzeyden gelen topluluklar tarafından istila edilmesi ve Atilla'nın Avrupa'ya gerçekleştirdiği akınlardan bahsedilmektedir.

Altıncı bölümde ise Roma'nın Hristiyanlık dinini kabul etmesi, İspanyol dilinin ortaya çıkışı, Katoliklik ve Vizigotlarla Gotlar ele alınmaktadır.

Yedinci bölüme geçtiğimizde bizi Vizigot krallarının başkenti olan Toledo şehri karşılamaktadır. Bu bölümde Toledo şehrinin geçmişteki hâli ve günümüzdeki yeri kısaca mukayese edilmektedir. Vizigot krallarının da seçimle başa geçtiği bilgisi yine bu bölümde verilmektedir. Papa Leo ve Kral Wamba hikâyesi anlatılarak bölüm sonlandırılmaktadır.

Sekizinci bölümde ise Vizigot Krallığı'nın yıkılışı, Müslümanlarla Hristiyan Gotlar arasındaki mücadele ve özellikle o döneme kadar İspanya Yarımadası'nın uğradığı dönüşüm ele alınmaktadır.

Dokuzuncu bölümde özellikle, Frank kralı Charles ve Müslümanlar arasında gerçekleşen savaştan söz edilmektedir. Bu savaşla beraber İspanya Yarımadası'nın Hristiyan ve Müslümanlarca ikiye bölünüşüne de değinilmektedir.

Onuncu bölümde ise Berberiler ve Araplar arasındaki mücadeleden, Emevilerin kuruluşundan ve Abbasilerle mücadelesinden bahsedilmektedir.

On birinci bölümde ele alınan konu, Hristiyan dünyasının bir umudu olan Charlemagne ve fethettiği

Saksonların isyanı sonucunda yaşanan Roncesvalles Savaşı'dır.

On ikinci bölümde ise Emevi Hanedanlığı'nın kötü gidişatının sonrasında tahta çıkan III. Abdurrahman ve dönemi, bunun yanı sıra halifeliğin Abbasiler ve Emevilerce ikiye ayrılışı anlatılmaktadır.

On üçüncü bölümde el-Mansur ve onun ölümünden sonra Emevilerin düşüşü; Hristiyanların yükselişiyle beraber Papa'nın İspanya'ya bir Haçlı seferi düzenlemesiyle artık Muvahhidlerin İspanya'dan sürülüşü ele alınmaktadır.

On dördüncü bölümde, Avrupa'nın 13. yüzyıldaki durumuna dair bir genel bilgilendirmeyle beraber, İspanya'nın artık Avrupa devletlerine yaklaşımının anlatıldığını görüyoruz.

On beşinci bölümde ele alınan temel konular, İspanya Yarımadası'nda bulunan devletlerin arasında gerçekleşen iç savaşlar ve sonuçları ile o dönemde diğer devletlerle yapılan mukayeselerdir.

On altıncı bölümde ise Avrupa'nın kaderini etkileyen olaylardan Engizisyon mahkemelerinin kurulması, Yahudilerin bu bölgeden zorla sürgün edilmesi ve son olarak da İspanya'daki Mağribi yönetimin kesin olarak sona erişine dair bir anlatımla karşılaşyoruz.

On yedinci bölümde; Kastilya kraliçesi Isabella ve faaliyetleri, Granada şehrinin düşüşü, İspanya kralı I. Charles'ın hayatının kısa bir bölümü ve Almanya'nın V. Charles'ı olup kral seçilişinin arkasında yatan olaylar ele alınmaktadır.

On sekizinci bölümde, Charlemagne'den bu yana gelen en güçlü kral olan Philip'ten ve onun krallığı döneminde Avrupa'da gerçekleşen olaylardan bahsedilmektedir. Protestanlık ve Luther'den biraz bahsedilerek Philip'in ölümüyle beraber İspanya'nın gerilemiş dönemi anlatılmaktadır.

On dokuzuncu bölümde ise III ve IV. Philip'in saltanat döneminde gerçekleşen olaylar, İspanya'nın gitgide gerilemesi ve Amerikan coğrafyasında Anglosaksonlarla İspanyollar arasındaki mücadele işlenmektedir.

Yirminci bölümde, Avrupa'nın yeniden şekillenmesini ve oluşumu, Bourbon Hanedanlığı dönemi ve İspanya'nın parçalanışı anlatılmaktadır.

Yirmi birinci bölümde ele alınan temel konular; İspanya kolonilerinde İngilizlerle girişilen mücadele, Fransızlarla yapılan ittifak, Napolyon'un ortaya çıkışı ve İspanyol krallarının istikrarsız bir şekilde taht mücadeleleridir.

Yirmi ikinci bölümde; 1812 Anayasası, Napolyon İmparatorluğu'nun durdurulması, İspanya'da gerçekleşen devrim işlenmiştir.

Yirmi üçüncü bölümde, İspanya'daki Cumhuriyet dönemi; Liberalizmin kurucusu, beraberinde Liberal Parti'nin kuruluşu, seçimleri girişi ve iktidar mücadeleleri ele alınmaktadır.

Yirmi dördüncü ve son bölümde ise 19. yüzyıldan 20. yüzyılın sonlarına kadar geniş bir zaman dilimi ele alınmaya çalışılmıştır. Küba'da kurulan parti, On Yıl Savaşları, gerçekleştirilen reformlar ve İspanya ile Amerika arasında gerçekleşen savaştan bahsedilip "Zamanın ruhu vardır" anekdotuyla kitap tamamlanmıştır.

Kitapta yazım kuralları açısından herhangi bir yanlışlığa rastlanmamıştır. Eleştiri getirilebilecek temel nokta ise kitabın 24 bölümünün içeriğinin çok geniş yüzyıllara bölünmüş olmasıdır. Olayların kavranması noktasında çok geniş boşluklarla karşılaşılması muhtemeldir. Kitapta birçok efsane ve rivayete yer verilmesi hem avantaj hem de dezavantaj olarak söylenebilir. Avantajı, ilgi alanı dışında merak uyandırıp o efsaneye dair araştırma yapma isteği uyandırması; dezavantajı ise konunun derinine inilmesini imkânsızlaştırıp yüzeysel bir okumaya neden olmasıdır. Aslında yazarın fikirlerinin de temelde yüzeysel olması nedeniyle hedefine ulaşan bir eser olduğu söylenebilir. Kitapta kaynakça ve dipnot kullanımı mevcut değildir. Kitabın sonunda, İspanya’da 20. yüzyıla kadar hüküm sürmüş kralların isimleri yer almaktadır.

İspanya’yı genel bağlamda ele alan eserde, İberya döneminden 20. yüzyıla kadar olan süreçte İspanya’nın geçirdiği olaylar, evrimler ve bunların İspanya’nın tümünü oluşturduğu anlatılmıştır. Yazar, gayet anlaşılır ve akıcı bir dille İspanya’nın tarihini, efsanelerini ve topluluklarını aktarmayı başarmıştır. Eserde görsel kaynak kullanımı da mevcuttur. Akademik bir nitelik taşımamakla beraber, ilgi alanı olanların tercih edebileceği bir eserdir. Öğrencilerin ve araştırmacıların bu eseri bir basamak olarak görüp, konuyu daha derinleştirecek eserlere yönelmeleri tavsiye edilebilir. Yazarın amacının İspanya tarihini kısa ve yüzeysel olarak anlatmak olduğu düşünülürse, İspanya tarihiyle ilgilenenler için özet niteliği taşıyan başarılı bir eserin ortaya çıktığı söylenebilir.